

JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA

ERKÖLCS ÉS CÉHEK A MINDENNAPOKBAN A KORA ÚJKORI KOLOZSVÁROTT

**„Ha pedig a mesterek közül...
cégéres véteken elegyítené magát és
az céhbeli társaságot megrútítaná... az
olyan a céhből kitétéssék”¹**

■ Az alcímként szereplő idézet a kolozsvári szappanfőzők 1641. évi céhszabályzatából való. Nemcsak a szappanfőzőkre, hanem a város más kézműves-társaságaira is jellemző volt az életvitel pontos szabályzása. A kézművesek a város lakosságának legalább 20, maximum 30 százalékát jelenthették. A iparostársadalom élete mindenben igen komolyan szabályozott volt, ezek mai lenyomatai mind a szabályzataik, mind a céhjegyzőkönyvek. Ez utóbbiakban rögzítették, hogy a szabályzatokat mennyire tartották be, vagy éppen mennyire nem, a kihágásokat a legények és mesterek neve mellett a büntetés összegével együtt jegyezték fel. Csak az került a városi bíróság elé, amit nem tudtak céhes keretek között elintézni, így aztán a kutató sajnálja, hogy ezen okok miatt csak nagyon kevés eset részletes leírása maradt fenn máig. Ezekből szeretnék az olvasókkal néhányat ismertetni.

**„Ha valamely mester
országban, paráznaságban,
gyilkosságban,
hamis hitben és efféle
szarvas bűnben
megtapasztaltatik,
a céhnek semmi igazával
ne élhessen...”**

A céhszabályzatok fényében

■ A következőkben nemcsak azt vizsgálom, hogy hogyan tevékenykedtek a munkában a céhes keretek között az inasok, legények és mesterek, hanem a mindennapjaik egyéb színtereit is görcső alá veszem. A szabályzatok arról árulkodnak, hogy a borivás kedvelt lehetett közöttük – aminek szükség szerint a mindennapi fogyasztást is jelentenie kellett, hiszen a szennyezett kutak alkalmanként a járványok

melegágyai lehettek –, de a túlzásba vitelt már igen keményen büntették. A szabólegények céhszabályzata szerint a legények ládájába 32 dénárt kellett annak a legénynek befizetnie, aki „oktalanul megrészegednék, hogy a bort ki adja”,² a szűcslegényeknél ezért 64 dénár büntetés járt.³ Nemcsak az ötvöslegények 1591-ben keletkezett rendtartásában tiltották ezt,⁴ hanem az ötvös-céh szabályzatában is: „Senki mester, se legény a feledtebb való részegségbe avagy hásártba be ne merüljön a céhnek kisebbségére.”⁵

Ezzel együtt a kártyajátékot is büntették a szabólegényeknél csakúgy – 50 és 200 dénár közötti összeget kellett befizetnie a céh ládájába annak, aki ezt megszegette⁶ –, mint a szűcslegényeknél.⁷ A borotválók 1643. évi szabálya szerint a kártyajátékért először 16, majd 32 dénár büntetést szabtak ki, harmadszor pedig újra meg kellett a mestereknek váltani a mesterségüket.⁸ Arról, hogy ezeket valaki el is követte, leginkább a céhkönyvekben maradtak bejegyzések, de a városi bíróság előtt lefolytatott perekből tudhatjuk, hogy az inasok és legények is korcsomán voltak, ahol akár kártyajátékkal is elüthették az időt. Így vallott erről Kántor István, Somosi Borbély Péter inasa: „Egy vasarnáp estve maradék uram után, találám ezt az Zázvárosi Petit, hogy iszik vala Filstich Péter házoknál többekkel...”⁹

Kevés olyan peres ügy került a város jogügyigazgatói elé, ami a céhszabályzatokkal volt kapcsolatos, hiszen ezeket igyekeztek a céh keretein belül megoldani. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a 16. században még gyakrabban fordultak a városági bírósághoz feljebbviteli fórumként, mint a 17. században, amikor ez már egyre kevésbé volt jellemző.

Az egyik terület, ami a céhes életet érzékenyen érintette, a kontárság volt. Itt a kontárok kiűzésén kívül olvashatunk arról például arról, hogy Kannagiartó Sixtus a szebeni kannagyártó céh szabályait Kolozsváron is betartotta, minthogy ő kontárnak minősült, hiszen Kolozsváron nem volt a kannagyártóknak céhe. Így vallott erről Szebeni Kannagiartó János legény 1597. március 11-én: „Minthogy Szebenben az kannagyártó céhnek oly szokása, törvénye vagon, hogy az oly mesternek aki céhben nincsen az legény két hét-nél tovább ne mielljen, sőt az céh ugyan megparancsolja, amely legény ide Coloswára jő, ennek az Sixtusnak tovább ne mielljen. Engemet penigh Kannagiartó János fel nem tiltott az Sixtusnak való miecestől, hanem mikor az két hét eltölt volna, estve Sixtus leolvassa énnekem heti béretem, még én akkor fel nem akarván venni, hanem mindazáltal mielni akartam azután is neki, de másnap esmét leolvassa béretem én is felvevén...”¹⁰

A fent említett esetben a kontárság törvényes volt, nem úgy, mint Bácsi György ötvösmester inasa, Udvarhelyi János esetében, ahol emellett még más erkölcsi kérdések is felmerültek. Az inas a szabályzat 14. pontját sértette meg, miszerint tilos a legényeknek ötvösművet árulni.¹¹ Gyulaj Márton felesége, Geőczy Sára asszony így vallott 1631. szeptember 2-én a perben: „...láttam hogy az inasunk szegezett vala egy loding szíjon, s kérdém mit csinál s kinek, úgy monda hogy Bácsi György inassanak csinállja, az atta oda csinálni, afféle övre való boglárok valának... volt tizenhat boglár.”¹² Kézdiwásárheli Eötues János Eppelj Mihály úr műhelyében lakó ötvöslegény szerint: „én egy szablyát ezüstöttem nekie Udvarhelyi Jánosnak, egy tallért, kalánfőt és egy gombot, megint ő pénzt, úgymint dutkát, polturát és két vagy három pogán pénzt adott hozzá. Úgy gondolom mindenestől fogva huszonkét nehezék ezüst volt, az kit maga adott, én is attam vagy három nehezéket hozzá.”¹³ Szeőleósi Mihályné Sophia asszony így vallott: „Egyebet nem tudok s nem is láttam, hogy valamiét ez az alperes Bácszi Györgynek el lopta volna. Hanem egykor az leány az ágyon fekütt, az legény pedig az lábánál ülvén, láttam hogy az lepedő alatt fel nyúla az leány lába közzé, én megfeddem, dorgálám az legént, esmét láttam, hogy az legén az kertben menvén hátra s az leány utána méne, és hogy mindenütt utána járt, [...] én előttem nem cseleketek semmit is.”¹⁴ Szeőke Márta, Tóth Ferenc szolgálója, aki a Külső-Monostor utcában lakott, így vallott: „Én semmit sem tudok sem láttam egyebet, hanem csak azt láttam, hogy az legény beteg lévén, ült az ágy lábára az leány, de hogy vagy neki szöllött volna avagy hozzá nyúlt volna nem láttam, hallottam esmét az legéntől, hogy

gyöngye ajándéka vagyon az leánynál és hogy megesküttek volna, de mástól nem, sőt a leány azt mondotta, hogy hazud a legény.”¹⁵ A bíróság döntése sajnos nem maradt ránk.

Egy zálog eltűnéséről olvashatunk 1597-ben Erzeniártó János perében, illetve arról, hogy hogyan is vonta be a céh a városi fórumokat is az ügy elintézésébe. Az erszenygyártó mester ugyanis köteles volt egy összeget kifizetni, amikor új inas állt be hozzá a mesterséget megtanulni. Szokás volt ilyenkor az is, hogy ha készpénz nem állt a rendelkezésére, akkor zálogot tett be helyette. Az ügyről Takács István ezt vallotta: „Ott valék az céhben az erszenygyártók között, mikor egyiktől is másiktól is kezdének adósságot kérni, azonképpen Erzeniártó Istvántól is kéri vala az adósságot, hogy kiválcsa a zálogot, azonközben kezdék az zálogot keresni, de nem találhaták. Kérdék hova lött, monda István uram, nincsen ott mert érette jött volt akié volt, s ki kellett adni. Kérdék, hogy miért, azt felele, hogy azért mert az inas akiért az zálogot beatta volt, elhatta, mert azt monták neki, hogy nem adnak miet másutt neki, holott nem tartanának céhet az több városokkal, vizontagh kéri vala tőle az adósságot. De ő azt monda hogy törvény nélkül semmit sem ad. Úgy oszla el a céh s bíró uramhoz menének onnat, mikor megtértek, bíró uram békeségre intette őket. Minekutána az céh eloszlott volna, monda énnekem külön Erzeniártó István, úgy vagyon, hogy az skatulyából kivöttem az zálogot, de el nem vittem, mert az erszenybe töttem s ott vagyon, csak azt próbálok vala, hogy talán egy forintot vagy mit elengednek benne. Azután egybe gyült az céh, én is ott valék, elő álla Erzeniártó István, monda: fogadnám, hogy itt vagyon az újólag még is éntőlem kívánja, [...] hogy számot adgyak. Hiszen várjátok el idejét, ha akkor számot nem adhattok, úgy büntessétek osztán. Kérék az láda kolcsát tőlle, de nem akarja adni, hanem azt kívánná, hogy hínak valami fogott embereket akik előtt meghnyissa az ládát s ugyan nem akará meghnyitni, hanem eloszla az céh.”¹⁶ A céh végül Lakatos Nagy Mihállal nyitatta ki a ládát, úgy, hogy az erszenygyártó céh mesterei hoztak a ládához több régi kulcsot, pótkulcsot is, ezek egyike nyitotta ki a ládát.¹⁷ 1597. június 6-án, a tárgyalás folytatásakor Takáchj Andras így vallott: „Mikor Erzeniártó Istvántól az céh kéri vala az zálogot, hogy elő adná vagy fizetne megh érette amibe volna. Akkor én is az az céhháznál künn az udvaron valék, hallám, hogy Erzeniártó István az céh kívánságára azt felele, hogy nem adja, sem meg nem fizet, mert elvitte s annak attá, akié volt. Az Cheh azt monda neki, hogy nem volt volna igassága hozzá, hogy hírek nélkül az céh ládájához nyúljon, azért megkívánnák tőlle vagy a zálogot, vagy az pénzt. Igen sok veszekedések lőn oda be, de Erzeniártó István ugyan csak azt feleli, hogy nem ad semmit törvény nélkül, ha kinek mi közze hozzá, törvény vagyon Coloswárott, keresse reá érette, ennél egyebet az utumba nem tudok.”¹⁸ A bíróság döntését sajnos a jegyzőkönyvek nem őrizték meg.

Erkölcsei kilengések

■ A legtöbb céhszabályzatban megtalálható, hogy a céh tagjai illendően viselkedjenek, például a szabóknál is.¹⁹ Annak a szabólegénynek pedig, aki „tisztátalanul szól vagy cselekszik, vagy mást kurvafinak, latornak mond, vagy kést ránt dénár 32 a büntetése”.²⁰ A szűcslegényeknek tilos volt ura házához „fertelmes asszonyi állatot” bevinni, a büntetés 1 forint volt.²¹ Az ácsmesterek között „illetlen szavok, egymás ellen becstelen magokviselésekből támadna [...] a céhben szép móddal egyenességre vihessék és az ő módgyok szerint büntessék azokat”.²² A lakatgyártók szabályzatában ezt olvashatjuk: „Ha valamely mester országban, paráznaságban, gyilkosságban, hamis hitben és efféle szarvas bűnben megtapasztaltatik, a céhnek semmi igazával ne élhessen...”²³ A kovács céhszabályzatban kimondták, hogy „valamely mester az város törvénye ellen vagy gyilkosságban vagy paráznaságban, vagy lopásban elegyítené magát, a céhből kirekesztessék, és mindaddig a céhen kívül legyen, míg kegyelmet nyer róla.”²⁴ A borotválók szabályzata pedig: „...azok kik nyilván való nagy vétekbekben találtatnak és megbizonyosodván, mesterségek-

nek örökké való elvesztésével” bünhődjenek.²⁵ A szappanfőzőknél pedig, ha egy mester cégéres vétket követett el, kizárták a céhből, ahogy ez a címbeli idézetben is szerepel.

A koszorú volt az, ahol a legények ismerkedni tudtak, így a legényeket a saját céhük vagy legénytársulatuk máshonnan tiltotta ugyan, ide azonban elengedte, így a szabóknál és a szűcsöknél is.²⁶ 1611-ben Thomas Magnes szíjgyártó legény pere kapcsán felvett tanúvallomások között említették a koszorút. Wedner András tímárlegény vallomásában erről olvassuk: „Mikor Szebenben laktunk ez fogoly legénnyel Tímár Tamással, kére az, hogy írnék az bátyának, Szígyártó Mihálynak egyet-mását itt Colosvárat, borát mit, pénzé tegye és ruházattal bekülyge nekie, mert semmi kedve nem volna Colosvárat laknia.”²⁷ Egy másik tanú szerint a levélben az állt, hogy „pénzecskejét, ezüstműjét, ruházatját külyge nekije, bora is volt, mert szőlőt is művelt magának [...] írta vala, hogy tetszik az ott lakás, és ő ott marad”.²⁸ Ezek szerint ez a legény Szebenben akart maradni, részben azért, mert ott előnyösebb megélhetési feltételeket talált, másrészt esetleg a perben említett Angalit nevű szolgálótól akart messzebbre kerülni. Tamás és Angalit viszonyáról a tanúvallomást tevők között sokféle véleményt hallunk, ezekből idézek néhányat. Egri János felesége Anna asszony így vallott: „Itt Colosvárat Monostor utcába lakott ez Angalit nevű szolgálóleány korábban, Zigyártó Mihálynál is, ott lakott vala mint bátyánál ez fogoly legény Tamás is. Hallottam az szolgálótól, hogy mondotta, hogy ő igen szereti ez Tamást. Az circumstantiáról azt mondhatom, hogy beteg valék az szolgálóleány az pitvarban fekütt. Láttam avagy találta éjjel az legént kétszer, hogy az pitvarba alá és fel járt, de nem láttam hogy csak hozzá is nyúlt volna az leányhoz. Ezt most pünköszt után majd két esztendőre láttam.”²⁹ Emericus Weber Imre, Szígyártó alis Magnes Mihály legénye így vallott: „Én uramnál Szígyártó Magnes Mihálynál laktam [...] inassul, hogy mind ez fogoly Tjmar Tamás ott volt szálláson mind ez Angalit nevű szolgáló ott lakott. En semmi egyebet nem láttam, hanem hűsvétban két eztendeje volt, jövünk az tímárlegényektől lakodalomból estve. Tehát az szolgálóleány az pitvarban egy nyoszollyán fekszik szokott helyen, amely miatt sokszor feddette az asszonya, hogy ott hál, Minthogy sok kathon a is tartja a házat, de azzal semmit nem gondolt. Az legény, hogy haza mentünk egyben téve kolcsolva kezét és az ott állapotok meg. Az szolgáló lefekött vala és vetekezővén annak módgya szerént, az szolgáló megölele az legént Tamást és szászul azt monda, hogy te nem vagy oly igaz szívvel hozzám, mint én tehozzád vagyok. Onnét hamar eljőve az legény, az Tamas és felmennénk fekihelyünkre, én elaludtam, reggel ismét ott találám mellettem egy lepel alatt az legént.”³⁰ A Monostor utca kapubeli kulcstartó Merten Philp szerint: „Én semmit nem lattam az két személy felől, hogy együt lött volna, hanem gazda asszony mondotta, hogy az övcsinálónétól hallotta volna, hogy látta, hogy az legény az leány mellől egy ingbe, gattyában költ volna fel. Én szemlátomást semmit sem tudok.”³¹ A bíróság döntése felmentés volt a legény számára, az ítélet 1611. május 17-én született meg, ebben az indoklás így szólt: „Jobban szállának az alperesnek maga mentségére, és többet szolgálának nekie, hogy semmint vádlássára, mert azt vallják hogy az tisztátalan személy Angalit járt inkább utánna az legénnek. Az allperes Tjmar Tamas alias Magnes vallói penig bizonyost vallanak, hogy ez tisztátalan személy Angalit szájából hallottak, hogy Tamást mentette, mert magát tölle tisztának mondotta.”³² A tanúvallomások arról árulkodnak, hogy ha valaki megfelelő családi háttérrel rendelkezett, akkor már legénykorában bizonyos anyagi alapokra, ingóságokra tehetett szert. Ez egyúttal kapóssá is tette az elszántabb leányok körében, épp ezért nem ártott, ha a magaviselete az illendőségi szabályoknak mindig és minden körülmények között megfelelt, hiszen ezek az emberek úgy élték a mindennapjaikat, hogy életük minden percét a közösség figyelemmel kísérte.

Egy 1597-ben zajlott perben Borbély Péter mester ügyét vizsgálta meg a bíróság, pontosabban, hogy milyen viszonyban állt Judit asszonnyal. Borbély Gáspár tanúként vallotta, hogy „Az mely éjjel Borbély Pétert megfoktak vala az asszonnyal, akkor azt monda az inas Závárosi Péter énnekem, hogy úgy vagyon küldé engem az asszonyhoz Péter mes-

ter, de én semmi dolgokba nem tultam, hanem azt izente, le ne fekügyek mert oda megven [...] az dajka is azt izente, el jöjjen még egyszer, ha szörnyű halállal kell halni is. Borbély Péter mester szájából is hallottam, hogy ő küldette az inast alá s fel, de ő semmit nem tudott dologban...”³³ Fodor Gergelyné Anna asszony pedig azt vallotta: „Iffjú Borbély Péter szájából hallottam az fogházban mondotta az fogoly asszonymak: Tudod te kurva, hogy te külted az inast hozzám, azt izented, hogy ha tizenkét órákorig kell várnom is el várom kegyelmedet.”³⁴ Borbély Gáspár, Borbély György legénye annyit tudott Szászvárosi Peti inasról elmondani, hogy őt mestere valóban többször is elküldte a dajkaasszonyhoz, de egyebet vele nem üzent.³⁵ Nyerges Jánosné Cathalin asszony vallomása már részletesebb volt: „Egy néhányszor tudom, hogy eljött az inas és mosnivalót hozott Cata asszonymak, és meg is fizette, váltig beszélgettek titkon egymással, de minekünk nem volt hírünkkel mi felől beszélgetnek és suttognak. Hanem azon estve Peti ismét szördíté az táblát, kitekintek az ablakon, úgy látám hogy ő. Az asszony azt mondta, hogy meg nem alusznak, be is bocsátá az inast az pitvarba, ott beszélének egymással es hamar elbocsátá esmét. Azutan jöve Péter mester oda, de nem láttam az inast különben.”

1632 januárjában folytatódtak a tanuvallomások, amikor is Temesvári Borbély István így vallott: „nem tudom [...] hanem Erszényes Anna házánál lakván zsellérjük, attól hallottam, hogy mikor Erzsébet asszony Bakó Judit menyé ide jött volt tavaly, akkor Borbély Péter ott lévén Juditnál összevesztek, s az úttal meghszitta Juditot Borbély Péter, tiszteséggel szólva azt monda nekie: ország fogta hires kurva nem kellesz sem testünknek, sem lelkünknek, add ki egyetmásomat! Judit is visszamondván nekie: nem adom esse ki, mert te énnekem sokban állasz [...] cifra köntös ki rajtad, sok pénzben áll! Borbély Péter fog egy baltát az bolt ajtajában vagyon, hogy fel roncsa [...]. Úgy agyja ki egyetmását Borbély Péternek, egy olosz hegedűje lévén ott Borbély Péternek, azt is kihozván, azt is földhöz csapja s elromol. Borbély Péter elvivén egyetmását, azután Judit addig ír, izen vala reá, hogy mit egy harmad avagy negyed nap múlva odament Borbély Péter esmét, s az hátul-só házban vevék egy derékajlt Judit, ott hált Borbély Péter, együtt voltak.”³⁶ Kobzos Borbély Jánosné özvegye, Borbély Kata asszony szerint pedig: „láttam azt, hogy Borbély Péter Judit asszony házában odajárt, szintén olyan szabadosson mintha ő lött volna gazda, de mit csinált légyen ott, az mint viselte magát azt nem tudom.”³⁷ Cuzi Bálintné, Durkó asszony szerint: „hol háltanak az inas mondotta, hogy az boltban vagyon egy ágy, abban ott háltak.”³⁸ Erszényes Anna asszony Zegei Mihályné asszony mondta ki végül azt, hogy mit is várt Judit asszony: „Az toronyban mint s hogy mentek fel és ott mit cseleketek, [...] én nem tudom. Ez megfogtatásokat is aztán hallottam megh későn. De azt láttam, hogy a legény oda járós volt, ott hált egy ágyban, egymás mellett láttam őket. Az mellett tudom s láttam, hogy viselte magát mikor odajött, mintha mindenkor együtt laktak volna. Szintén úgy is gazdálkodott neki Judit asszony, az asztalnál is egymás mellett ültek. Hallottam az asszonytól, hogy mondotta, hogy Péter mester adott egy gyűröt neki, mellyet meg is mutatott, azt is monta, hogy Péter mester kérte őt, hogy vállalják el az urától s ő elveszi hűtes feleségül.”³⁹ A bíróság ítéletét sajnos ez esetben sem ismerjük.

Rossz hír keltése

■ 1608-ban nem sikerült a kolozsvári csizmadiacéh önállósodási kísérlete, de újabb lendületet adott a céhnek, hogy 1622-ben a fogarasi csizmadiák, 1627-ben pedig a marosvásárhelyiek kaptak Bethlen Gábor fejedelemtől szabályzatot. Az 1625. évi országos limitációban pedig már utalás található a két mesterség külön céhben való gyakorlására. Az önálló céhalapításban reménykedve 1629 januárjától a csizmadiák többször is jártak Bethlen Gábornál, megkeresték a fejedelmet Váradon, Kolozsváron, majd Gyulafehérváron is. A kolozsvári számadáskönyvek is tartalmazznak arra vonatkozóan adatokat, hogy még ez év szeptemberében a város vezetése is kért kihallgatást a fejedelemtől – váradi tar-

tózkodása alatt – a csizmadiák ügyében. Végül a csizmadiák továbbra is a vargacéh tagjai maradtak. Közben azonban tovább folytatódott a két mesterség művelői között a szétválás, pl. Szatmári István csizmadiá fiának nehezítették meg a vargacéhbe való felvételét, ugyanis meggyanúsították azzal, hogy cigány származású; mivel csak szászok és magyarok lehettek a céh tagjai, ez egyet jelentett volna a kizárással. A tanúvallomások között Henczes Ferenc kidei nemesember a következőket állítja: „Hanem tudom azt Szakmári Istvánnak az atya Drágban lakott szabad ember volt, szántó-vető szekeres ember volt, Hegedws Andrásnak hitták, az öreg Kamutj Balázst hegedűsséggel szolgálta és mindenképpen magyar keresztyéni módon viselte magát.”⁴⁰ Wáradi, másképp Szűcs István pedig azt mondta, hogy „az kérdésben én semmit nem tudok, sem nem hallottam egyebet, hanem ezt hallottam, hogy Varga Tamástól mondani [...], hogy az Szakmári István sógorai zsendelszeget csináltak az előtt.”⁴¹ Oszdi, másképpen Varga István szerint: „mikor engem Szathmári István küldött Varga Thamáshoz, hogy megkérdgyük Wolman Mihálllyal együtt, hogy mint monda Szakmári István nemzetsége felől, akkor mi előttünk ezt monda Varga Thamás, hogy ő azt mongya, hogy nem mondhat az Szakmári István nemzetsége felől egyebet, hogy hanem hogy igazán magyar nemzetnek tartja az maga személyében, mi azért Wolman Mihálllyal ezen választ megmondok Fwzesi János házánál Szakmári Istvánnak, az fia is ott vala.”⁴² A per 1630 áprilisában folytatódott, amikor is Wolman György szerint, amikor mesterremeket akart készíteni Szathmári István fia, akkor mondta Varga Tamás: „én úgy hallottam, hogy ennek az legénnek az annyáról való nemzeti olyanok voltak, az kik az kapu előtt zsendelyszeget csinálnak”.⁴³ 1630. május 2-án a városi bíróság szerint az alperes, „Varga Thamás az ő fiát, cigán nemzetnek mondta, mind az céhben, mind egyéb helyeken is, hogy az Zakmári István fia annyáról cigán nemzet volna. Az actor penigh mind maga nemzetéről és felesége nemzetéről világos geneológiát és nemzetségi levelet is producált, az melyből kitetszik igaz magyar nemzetsége, az mely levél az varga céhben is forgott.”⁴⁴ Végül a városi bíróság előtt fejeződött be a per, az alperesnek 20 forint büntetést kellett fizetnie, és a családtól és a csizmadiamestertől bocsánatot kellett kérnie, az ifjú mester pedig a céh teljes jogú tagjává válhatott. Ugyanakkor azt is el kell itt mondanom, hogy még néhány próbálkozása volt a csizmadiamestereknek, mire 1650-ben valóban megalakíthatták céhüket törvényesen is a városban.

Összegzőként elmondhatjuk, hogy a kora újkori városlakók élete, így a kolozsváriaké is igen szabályozottan folyt. Az erkölcsi és a céhes élet szabályai a mindennapokban mindenkire egyformán érvényesek voltak, céhmesterre, legényre, inasra. Ha valaki nem tartotta be a szabályokat, első fokon a céh vezetői kérhették számon rajta, ha pedig nagyobb kihágást, erkölcsi vétket követett el, akkor a városi bíróság elé utalták ügyét. A korabeli forrásokat tanulmányozva kitűnik, hogy a céhek mindenkor igyekeztek az ügyeket a céhen belül elsimítani.

■ JEGYZETEK

1. Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár története II–III. kötetéhez. Bp., 1888 (a továbbiakban JakabOkl) 313.; 2. JakabOkl 22. A szabályzat 1554-ben keletkezett, és 1628-ban fordították le magyar nyelvre; 3. JakabOkl 49.; 4. JakabOkl 162.; 5. JakabOkl 273. Az eredeti céhszabályzat 1561-ben keletkezett, és 1627-ben fordították le magyar nyelvre.; 6. JakabOkl 22.; 7. JakabOkl 49.; 8. JakabOkl 317.; 9. Kolozsvár város levéltára (Fond Primăria municipiului Cluj) – Törvénykezési jegyzőkönyvek /A Román Országos Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága, Kolozsvár – Arhivele Naționale Direcția Județeană Cluj (a továbbiakban KvTjk) II/9. 128.; 10. KvTjk II/9. 37.; 11. JakabOkl 164.; 12. KvTjk II/14. 192.; 13. KvTjk II/14. 193.; 14. KvTjk II/14. 194.; 15. Uo.; 16. KvTjk II/9. 68.; 17. Uo.; 18. KvTjk II/9. 69.; 19. JakabOkl 61.; 20. JakabOkl 22.; 21. JakabOkl 51.; 22. JakabOkl 265.; 23. JakabOkl 252.; 24. JakabOkl 308.; 25. JakabOkl 317.; 26. JakabOkl 23. 52.; 27. KvTjk II/11. 16.; 28. Uo. 17.; 29. KvTjk II/11. 16.; 30. Uo.; 31. KvTjk II/11. 19.; 32. KvTjk II/11. 20.; 33. KvTjk II/9. 128.; 34. Uo.; 35. KvTjk II/9. 129.; 36. KvTjk II/9. 214.9 37. KvTjk II/9. 218.; 38. KvTjk II/9. 219.; 39. KvTjk II/9. 220.; 40. KvTjk II/13. 8.; 41. Uo.; 42. Uo.; 43. KvTjk II/13. 13.; 44. KvTjk II/13. 115.